

УДК 811.378.147

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/94-2-53>

Карина ОСТРОВСЬКА,
orcid.org/0009-0008-6749-5374
викладач кафедри іноземних мов
Університету імені Альфреда Нобеля
(Дніпро, Україна) *ostrovskak@duan.edu.ua*

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В СУЧАСНОМУ ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Статтю присвячено аналізу реалізації компетентнісного підходу в сучасному процесі навчання іноземних мов, як одного з провідних напрямів модернізації мовної освіти. У роботі розглянуто передумови виникнення компетентнісного підходу, основні етапи його становлення та розвитку в контексті світових освітніх трансформацій. Проаналізовано наукові підходи до трактування понять «компетентність» і «компетенція», а також визначено їхню істотну відмінність. З'ясовано, що компетенція розглядається як сукупність знань, умінь і навичок у певній сфері діяльності, тоді як компетентність є інтегрованою характеристикою особистості, що відображає здатність ефективно застосовувати набуті компетенції у практичних та комунікативних ситуаціях. У даній роботі обґрунтовано доцільність упровадження компетентнісного підходу в сучасній іноземній освіті, оскільки він орієнтований на формування іноземної комунікативної компетентності, як результату навчання. Особливу увагу приділено аналізу шляхів практичної реалізації компетентнісного підходу, зокрема через використання діяльно орієнтованих, комунікативних та інтерактивних методів навчання. Підкреслено значення навчальних завдань, пов'язаних із реальними життєвими та професійними ситуаціями, що сприяють розвитку здатності здобувачів освіти застосовувати іноземну мову на практиці. Зазначено, що навчальні завдання в межах компетентнісного підходу доцільно організовувати поетапно – від простіших до складніших, відповідно до рівня підготовки здобувачів освіти. Такий пофазний поділ завдань забезпечує поступове формування іноземних компетентностей та підвищує ефективність навчального процесу. У висновку зазначено, що реалізація компетентнісного підходу в процесі навчання іноземних мов забезпечує підвищення якості мовної підготовки та відповідає сучасним вимогам освітнього середовища.

Ключові слова: компетентнісний підхід, компетентність, компетенція, іноземні мови, навчання іноземних мов, модернізація.

Karyna OSTROVSKA,
orcid.org/0009-0008-6749-5374
Lecturer at the Department of Foreign Languages
Alfred Nobel University
(Dnipro, Ukraine) *ostrovskak@duan.edu.ua*

IMPLEMENTATION OF THE COMPETENCY-BASED APPROACH IN THE MODERN FOREIGN LANGUAGE TEACHING PROCESS

The article is devoted to the analysis of the implementation of the competency-based approach in the modern process of teaching foreign languages, as one of the leading directions of modernization of language education. The paper discusses the prerequisites for the emergence of the competency-based approach, the main stages of its formation and development in the context of global educational transformations. Scientific approaches to interpreting the concepts of 'competence' and 'competency' are analysed, and their essential differences are identified. It has been established that competence is considered to be a set of knowledge, skills and abilities in a particular field of activity, while competency is an integrated characteristic of a person that reflects the ability to effectively apply acquired competences in practical and communicative situations. This paper substantiates the expediency of introducing a competence-based approach in modern foreign language education, as it is focused on developing foreign language communication skills as a learning outcome. Particular attention is paid to the analysis of ways to implement the competence-based approach in practice, in particular through the use of activity-oriented, communicative and interactive teaching methods. The importance of learning tasks related to real-life and professional situations that contribute to the development of learners' ability to use a foreign language in practice is emphasised. It is noted that learning tasks within the competence-based approach should be organised in stages – from simpler to more complex ones, in accordance with the level of training of students. Such a phased division of tasks ensures the gradual formation of foreign language competences and increases the effectiveness of the learning process. The conclusion states that the implementation of the competency-based approach in the process of teaching foreign languages ensures an improvement in the quality of language training and meets the modern requirements of the educational environment.

Key words: competency-based approach, competence, competency, foreign language teaching, foreign languages, modernization.

Постановка проблеми. У сучасному світі процеси глобалізації, активний розвиток міжнародного співробітництва, академічної та професійної мобільності зумовлюють підвищені вимоги до рівня володіння іноземними мовами у будь-якій галузі. Сучасна освіта має бути спрямована не лише на засвоєння мовних знань, а й на формування вмінь і навичок практичного використання іноземної мови в реальних комунікативних ситуаціях.

Однак на практиці процес навчання іноземних мов часто залишається орієнтованим переважно на вивчення граматичних правил, лексичних одиниць і виконання репродуктивних завдань. Такий підхід не завжди забезпечує готовність студентів до ефективного іншомовного спілкування. У зв'язку з цим зростає потреба у впровадженні компетентнісного підходу, який передбачає формування іншомовної комунікативної компетентності як інтегрованого результату навчання, що поєднує знання, уміння, навички, досвід та ціннісні орієнтації здобувачів освіти.

Зміни в соціально-політичній ситуації, розвиток міжнародних контактів у всіх сферах, зміцнення цих контактів та міжнародна інтеграція призвели до зростання ролі та значення навичок і вмінь справжнього іншомовного спілкування. Швидкий соціально-економічний прогрес диктує високі вимоги до якості викладання іноземної мови в навчальних закладах, оскільки кожне нове покоління студентів повинно піднятися на вищий рівень володіння іноземними мовами. Зміни в соціально-культурному контексті іноземної мови, нові запити студентів щодо рівня володіння нею роблять необхідним зміну якості навчання. У зв'язку з модернізацією вітчизняної освіти одним з найважливіших завдань, що стоять перед навчальними закладами, є формування ключових компетенцій, і питання компетентнісного підходу в освіті стає особливо актуальним. Володіння іноземною мовою надає майбутньому спеціалісту доступ до іноземних джерел інформації, без яких діяльність дипломованого спеціаліста наразі немислима.

Незважаючи на те, що компетентнісний підхід є одним із провідних напрямів сучасної освітньої політики та активно досліджується в науковій літературі, питання його практичної реалізації в процесі навчання іноземних мов залишаються дискусійними. Зокрема, недостатньо дослідженими є ефективні методи, форми та педагогічні умови, які сприяють успішному формуванню іншомовних компетентностей. Це зумовлює необхідність подальшого вивчення шляхів реалізації

компетентнісного підходу в сучасному процесі навчання іноземних мов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «компетентність» походить від латинського слова *comprete*, що означає «відповідати». У загальному сенсі це означає відповідність вимогам, встановленим критеріям і стандартам у певних сферах діяльності та у вирішенні певного типу завдань, володіння необхідними активними знаннями, здатність впевнено досягати результатів та володіти ситуацією (Milrud, 2004).

Вперше поняття «компетентність» з'явилося в 60-х роках ХХ століття у США, де його використовували в рамках діяльнісної освіти, метою якої була підготовка конкурентоспроможних фахівців на ринку праці. Спочатку все зводилося до автоматизації набутих практичних навичок у рамках поведінкового підходу, чого було явно недостатньо для розвитку творчих та індивідуальних здібностей здобувачів. У зв'язку з цим було запропоновано розрізняти два поняття: компетентність та компетенцію. Компетентність почала розглядатися як особистісна категорія, а компетенції перетворилися на одиниці навчального плану та утворили «автономію» компетентності. (Norris, 1991)

Компетентність іноземної мови забезпечує готовність студента до реального використання набутих знань у професійному середовищі.

Основними засобами формування ключових компетенцій у вивченні іноземної мови є різні технології, форми та методи навчання. До цих форм і методів належать: монолог викладача, фронтально-індивідуальне опитування, інформативні бесіди, самостійна робота з підручником за завданнями вчителя; демонстрація фільму, традиційна контрольна робота. Дослідники компетентнісного підходу до навчання пропонують кілька класифікацій ключових компетенцій: 1) ціннісно-смілова; 2) загальнокультурна; 3) навчально-пізнавальна; 4) інформаційна; 5) комунікативна; 6) соціально-трудова; 7) особистісно-вдосконалена (Humes, 1996).

У контексті викладання іноземної мови студенти розвивають певні компетенції, отримуючи знання, які вони можуть набути у своїй майбутній професійній діяльності в галузі економіки, комерції та бізнесу, опановуючи різні способи вирішення проблемно-пізнавальних завдань, набуваючи досвіду ефективного прийняття рішень та досягнення цілей через подолання перешкод. Запас знань, знання способів вирішення проблем та досвід досягнення цілей є необхідними компонентами компетентності студентів. Відсутність хоча б одного з цих компонентів робить компетентність неповноцінною (Beresova, 2017).

Метою статті є теоретичний аналіз сутності компетентнісного підходу та визначення основних шляхів його реалізації в сучасному процесі навчання іноземних мов, а також окреслення ефективних методів і форм організації навчальної діяльності, спрямованих на формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Компетентнісний підхід в освіті розуміється як метод навчання, який спрямований на розвиток у студентів навичок. Здатність студентів вирішувати певний клас професійних завдань відповідно до вимог до особистих професійних якостей: вміння шукати, аналізувати, відбирати та обробляти отриману інформацію, передавати необхідну інформацію; володіння навичками взаємодії з іншими людьми, вміння працювати в групі; знання механізмів планування, аналізу, самооцінки власної діяльності в нестандартних ситуаціях або в умовах невизначеності; знання методів та прийомів вирішення проблем.

Формування навчально-пізнавальної компетентності – це формування навичок навчальної діяльності, вміння аналізувати свою діяльність. Для формування цієї компетентності активно використовуються самоконтроль та взаємоконтроль. Формування комунікативної компетентності відбувається поетапно за допомогою ігрових технологій, дискусій, технології кейс-стаді. Під час проведення занять викладачі використовують електронні мультимедійні технології, оскільки неможливо викладати іноземну мову, не надавши студентам можливості почути мовлення носіїв мови та побачити їхній стиль поведінки в конкретній ситуації спілкування. Студенти визначають соціальні ролі, ведуть діалоги на різні теми, практикують усне мовлення та мовленнєві кліше соціокультурного спрямування, що дозволяє їм проявляти творче мислення. Оволодіння комунікативною компетентністю означає оволодіння різними соціальними ролями. Основним способом цього є рольова гра. У процесі розігрування різних життєвих ситуацій студенти готують себе до майбутніх соціальних ролей, до життя в суспільстві з його власними законами та правилами, формуючи таким чином соціально-трудову компетентність.

Формування компетентностей студентів залежить від їхньої активності, коли «діяльність» викладача перетворюється на вже на активність перших. Компетентнісний підхід посилює практичну спрямованість навчання, наголошує на необхідності набуття досвіду в діяльності, здатності застосовувати знання на практиці. Таким чином,

компетентнісний підхід включає сукупність принципів визначення цілей навчання, які виражаються в самовизначенні, самоактуалізації та розвитку індивідуальності здобувачів. Не менш важливим є вибір форм і методів навчання. Навчання в компетентнісно-орієнтованій освіті носить активний характер, тобто формування знань та вмінь відбувається в практичній діяльності студентів: організації спільної роботи в групах, використання активних форм та методів навчання, інноваційні технології та продуктивний характер. У процесі навчання активно реалізується міжпредметна комунікація, тобто розвиваються важливі якості: самостійність, креативність, ініціативність та відповідальність (Celce-Murcia, Olshtain, 2000).

У рамках компетентнісного підходу, навчальні завдання, що даються студентам, є набагато складнішими та потребують більше часу, ніж завдання або практичні завдання, які можна знайти в типовому підручнику. Для того, щоб плідно працювати над цими завданнями, студентам потрібна підтримка, і освітяни мусять створювати таку підтримку, яка працює. Здається ймовірним, що підтримка має бути повністю вбудована в навчальне завдання або навчальне середовище, щоб бути ефективною, але для цього слід розділяти складне навчальне завдання на підзадачі. (Martens, 1995)

Вбудована підтримка надається шляхом розкладання навчального завдання на фази, а послідовність навчальних завдань повинна варіюватися від простих до складних. Також необхідно враховувати характер самого навчального завдання: воно має бути пов'язане з реальним рішенням даної проблеми, яке забезпечує більше підтримки, ніж абстрактна задача, яку студенти вирішують лише в навчальних умовах, без прив'язки до реальної практики.

Висновки. У результаті проведеного аналізу встановлено, що компетентнісний підхід є одним із ключових напрямів модернізації сучасного процесу навчання іноземних мов. Його реалізація сприяє формуванню іншомовної комунікативної компетентності, що передбачає не лише засвоєння мовних знань, а й розвиток умінь і навичок практичного використання іноземної мови в різноманітних комунікативних ситуаціях. Було з'ясовано, що компетентність і компетенція – це не одне й те саме. Компетенція відображає конкретні знання, вміння та навички людини у певній сфері, тоді як компетентність включає здатність ефективно застосовувати ці компетенції у практичних, соціально значущих ситуаціях. Тобто компетентність – це більш широка, інтегрована характеристика готовності особистості до діяльності, тоді як компетенція – її

складова, конкретний «будівельний елемент» цієї готовності. З'ясовано також, що ефективна реалізація компетентнісного підходу потребує зміни традиційних методів навчання на користь діяльнісно орієнтованих форм роботи, зокрема використання комунікативних, інтерактивних і проблемно-орієнтованих завдань. Важливу роль у цьому процесі

відіграє активна позиція здобувачів освіти, його залучення до самостійної та рефлексивної навчальної діяльності. Таким чином, упровадження компетентнісного підходу в сучасному процесі навчання іноземних мов забезпечує підвищення якості мовної підготовки та відповідає вимогам сучасного освітнього середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Beresova, J. The impact of the CEFR on teaching and English in the local context. *Theory and practice in language studies*. 2017.
2. Celce-Murcia, M., Olshtain, E. Discourse and context in language teaching: A guide for language teachers. *Cambridge: Cambridge University Press*. 2000.
3. Hymes, D. H. Two types of linguistics relativity. In Bright, Sociolinguistics. *The Hauge Mouton*. 1966. P. 114-158.
4. Martens R. L., Valcke M. A. Validation of a theory about functions and effects of embedded support devices in distance learning materials. *European Journal for the Psychology of Education*. № 10. 1995. P. 181-196.
5. Milrud, R. P. Competence in language learning. *Foreign language at school*. No. 7. 2004. P. 20-26.
6. Norris, N. The trouble with competence. *Cambridge Journal of Education*, Vol. 21, No 3. 1991. P. 337-344.

REFERENCES

1. Beresova, J. (2017). The impact of the CEFR on teaching and English in the local context. *Theory and practice in language studies*.
2. Celce-Murcia, M., Olshtain, E. (2000). Discourse and context in language teaching: A guide for language teachers. *Cambridge: Cambridge University Press*.
3. Hymes, D. H. (1966). Two types of linguistics relativity. In Bright, Sociolinguistics. *The Hauge Mouton*. P. 114-158.
4. Martens R. L., Valcke M. A. (1995). Validation of a theory about functions and effects of embedded support devices in distance learning materials. *European Journal for the Psychology of Education*. № 10. 1995. P. 181-196.
5. Milrud, R. P. (2004). Competence in language learning. *Foreign language at school*. No. 7. P. 20-26.
6. Norris, N. (1991). The trouble with competence. *Cambridge Journal of Education*, Vol. 21, No 3. P. 337-344.

Дата першого надходження рукопису до видання: 21.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 19.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025